شرح رساله حقوق امام سجاد (علیه السلام)

حجت الاسلام و المسلمین استاد
محمدجواد حاج علی اکبری

موضوع:

حق الرجل (حق پـــا)/جلسه چهارم

۱۳۹۳/ ۰۶/ ۳۰

فهرست

■ گام‌های بهشتی

۵. گام برداشتن برای صله رحم

۶. گام براشتن برای جهاد

■ ای پاهای من سریع و توانا باشید

■ هر گام، یک عمل صالح

۷. گام برداشتن به سوی خانه خدا

۸. قدم برداشتن برای زیارت اولیای الهی

■ دو زیارت استثنائی

۹. زیارت مؤمن

بسم الله الرحمن الرحیم

امیدوارم خداوند تبارک و تعالی ساعات روز عزیز و پر برکت دحوالارض، روز زمین را بر همه مبارک قرار بدهد. امیدوارم فرجام خجسته و پر نور زمین را هم ببینیم که قرآن کریم بشارت داده و آن بشارت این است: «وَ لَقَدْ كَتَبْنا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الأَرْضَ يَرِثُها عِبادِيَ الصَّالِحُونَ»[1] و در حقیقت، در زبور پس از تورات نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به ارث خواهند برد». آن روز که ظهور امام عصر (عَلَيهِ الصَّلاةُ وَ السَّلام) است، انشاءالله توفیق حضور را داشته باشیم و در رکاب حضرت باشیم. خدای متعال زندگی ما را در مسیر تحقّق آن روز بزرگ و فرجام خجسته و نیک زمین قرار بدهد؛ انشاءالله.

■ گام‌های بهشتی

امیدوارم خداوند تبارک و تعالی همیشه پاهای ما را مرکب ما برای رفتن در مسیر مورد رضای خودش قرار دهد. تعبیر زیبایی در رساله حقوق در زمینه استفاده از پا وارد شده است. حضرت می‌فرمایند: «فَإِنَّهَا حَامِلَتُكَ وَ سَالِكَةٌ بِكَ مَسْلَكَ الدِّينِ وَ السَّبْقِ لَكَ» فلسفه آفرینش پاها این است که شما را به راه دین ببرد و انسان در راه دین قدم بردارد و در این راه شتاب کند و در این مسابقه‌ی الهی حضور پیدا بکند. در ادامه نیز امام از خداوند کمک و تأیید خواستند و فرمودند: «وَ لا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ».

۵. گام برداشتن برای صله رحم

پنجمین قدم که جزء قدم‌های بهشتی است، عبارت است از قدم‌هایی که برای صله‌ی رحم برداشته می‌شد. صله‌ی رحم فوق‌العاده مهم است و واقعاً قدر و منزلت آن قابل توصیف نیست. قرآن کریم درباره‌ی صله‌ی رحم می‌فرماید: «الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ؛[2] و آنان که آنچه را خدا به پیوستنش فرمان داده

می‌پیوندند». این جایی است که خدای متعال فرمان داده که شما باید آنجا وصل و مرتبط باشید، و اجازه‌ی قطع و فاصله گرفتن را به شما نداده است. متناسب با رتبه ـ یعنی نزدیکی و دوری نسبت خویشاوندی ـ باید با ارحام خود پیوند داشته باشیم. صله‌ی رحم از پدر و مادر شروع می‌شود و رتبه به رتبه تا مراحل بعدی پیش می‌رود. خدای متعال خواسته از این طریق پایه‌های خانواده را محکم کند، شبکه‌های اجتماعی را مستحکم سازد و ظرفیّت انتقال فرهنگی را در نسل‌ها و تبار فراهم آورد. البتّه صله‌ی رحم ده‌ها فلسفه‌ی دیگر دارد و علاوه بر آن، آثار و برکات عجیبی در گسترش رزق و طول عمر و مواردی از این قَبیل دارد که در جای خودش باید بررسی شود.

قدم‌هایی که به سمت صله‌ی رحم برداشته می‌شود، بسیار قیمتی است. از پیامبر اعظم (صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّم) نقل شده است که فرمودند: «مَا مِنْ خُطْوَةٍ أَحَبَّ إِلَی اللهِ مِنْ خُطْوَتَینِ خُطْوَةٍ یَسُدُّ بِهَا مُؤْمِنٌ صَفّاً فِی سَبِیلِ اللهِ وَ خُطْوَةٍ یَخْطُوهَا مُؤْمِنٌ إِلَی ذِی رَحِمٍ قَاطِعٍ یَصِلُهَا؛ [3] هیچ گامی را خدا بیش از دو گام دوست نمی‌دارد: یکی گامی که مؤمن با آن صفی (مانند صف جهاد و صف نماز جماعت) را در راه خدای متعال تکمیل می‌کند و دیگری گامی که برای صله رحمی برداشته شود که او قطع کرده است». در روایت دیگری حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) می‌فرمایند: «وَ خُطْوَةٍ فِی صِلَةِ رَحِمٍ؛ [4] قدمی که برای صله‌ی رحم برداشته می‌شود». گاهی صله‌ی رحم به دیدار است که طی آن شخص از منزل خودش به قصد صله‌ی رحم به سوی خانه‌ی خویشاوندش حرکت می‌کند و گام برمی‌دارد. این گام نزد خدای متعال جزء محبوب‌ترین قدم‌ها است. از این محبوب‌تر وقتی است که او رفت‌وآمد را

قطع کرده و شما برای وصل کردن می‌روید؛ چنان‌که روایتی که خوانده شد، می‌فرماید: «یَخْطُوهَا مُؤْمِنٌ إِلَی ذِی رَحِمٍ قَاطِعٍ» خویشاوندی که با انسان قطع رابطه کرده است، وقتی تو می‌روی برای اینکه این ارتباط برقرار و حفظ شود، قدم‌هایت خیلی پیش خدای متعال محبوب می‌شود. این کار شما آثار بسیاری دارد. بعضی از روایات این آثار را بیان کرده‌اند که فهم و هضم آن برای انسان دشوار است. از جمله اینکه با هر قدمی چهل هزار حسنه به تو می‌دهند؛ چهل هزار سیّئه از تو کاسته می‌شود؛ چهل هزار درجه در مقامات معنوی برای تو نوشته می‌شود؛ خدای متعال به تو پاداش شهدای راه خودش را کرامت می‌کند [5] و از این قبیل تعابیر درباره‌ی قدم‌هایی گفته شده که برای صله‌ی رحم برداشته می‌شود.

٦. گام برداشتن برای جهاد

و امّا ششم از گام‌هایی که در راه دین برداشته می‌شود و مطلوب است و به نوعی رفتن با خود این قدم‌ها هم موضوعیّت دارد، هجرت برای جهاد و صف‌آرایی در برابر دشمنان خدا است. در بعضی از تعابیر دینی، کلمه‌ی «مرابطه» به معنای مرزبانی وارد شده که آن هم فوق‌العاده است. حدیثی که خوانده شد، بیان می‌داشت که دو قدم پیش خدای متعال خیلی محبوب است. اوّلین گام این است: «خُطْوَةٍ یَسُدُّ بِهَا مُؤْمِنٌ صَفّاً فِی سَبِیلِ اللهِ؛ گامی که با آن صفی (مانند صف جهاد وصف نماز جماعت) در راه خدای متعال بسته شود». دومین آن صله‌ی رحم بود. پس نخستین گام محبوب نزد خداوند متعال، قدمی است که برای دفاع و جهد در راه خدای متعال برداشته می‌شود. وقتی مؤمنی حرکت می‌کند تا در برابر دشمن صف‌آرایی کند و صف مؤمنان را در برابر دشمن استوار سازد، قدم‌هایی که برمی‌دارد، پیش خدای متعال خیلی محبوب

هستند. قدم‌هایی که برای تأمین امنیّت جامعه‌ی مؤمنین، کودکان و ضعفای جامعه‌ی اسلامی برداشته می‌شود، خیلی محبوب هستند. هیچ قدمی به قدمی که در برابر دشمن صف‌آرایی می‌کند و آنان را عقب می‌راند و زمین‌گیر می‌کند، نمی‌رسد. این قدم‌ها دوستان خدا را عزیز و سربلند می‌کند و زمینه‌ی رشد و شکوفایی جامعه‌ی مؤمنان را فراهم می آورد. هفته‌ی دفاع مقدّس نزدیک است؛ روزهایی فوق‌العاده تاریخ‌ساز برای جامعه‌ی ما. سال‌هایی که وقتی به یادش می‌افتیم، تمام وجودمان لبریز از شوق و عشق و احساس عزّت و افتخار و غرور می‌شود. به برکت آن قدم‌ها و آن پاهای استوار و متّکی به ایمان و یقین، نه فقط امروز ما که تاریخ ما تا ابد تضمین و تأمین خواهد شد. ملّت ما با این گام‌های استوار به امنیّت رسید، به آرامش رسید، به عزّت رسید، به آبرو رسید، به افتخار رسید. اگرچه خیلی از این گام‌ها فرونشستند و این بچه‌ها از پا افتادند، ولی ملّت سرپا ماند و ایستاد. این روزها، روزهای فوق‌العاده‌ای برای ملّت ما است. امیدوارم که از هفته‌ی دفاع مقدّس به نحو شایسته‌ای استفاده کنیم.

ای پاهای من سریع و توانا باشید

برای یادآوری آن روزها، یاد شهدا، یاد جانبازان عزیز، یاد آزادگان گرامی و ایثارگرانی که آن روزها را ساختند و ملّت عزیز ما را سرافراز و سربلند کردند، متنی را از شهید چمران می‌خوانم.

آقای چمران (رِضْوَانُ الله تَعَالی عَلَیه) آن عارفِ سالک و مردِ برگزیده‌ی سال‌های دفاع مقدّس که در آن سال‌ها طلوع کرد و به آن مقامات بالا و والا رسید، نوشته‌ای دارد که در روزهای آخر و قبل از شهادتشان آن را نوشته‌اند. در آن نوشته می‌گوید: ای حیات با تو وداع می‌کنم؛ با همه‌ی زیبایی‌هایت، با همه‌ی مظاهر جلال و جبروت، با کوه‌ها، آسمان‌ها، دریاها، صحراها، به سوی خدای خود می‌روم. از همه چیز چشم می‌پوشم، و حالا ای پاهای من!...

سپس شروع می‌کند با پاهایش حرف زدن و می‌گوید: ای پاهای من! می‌دانم شما چابک هستید، می‌دانم که در همه‌ی مسابقه‌ها گوی سبقت را از رقیبان ربوده‌اید، می‌دانم فداکار هستید، می‌دانم که به فرمان من به سوی شهادت صاعقه‌وار به حرکت درمی‌آیید، امّا من آرزویی بزرگ‌تر دارم، می‌خواهم که شما به بلندی طبع بلندم درآیید.

با پاهایش این‌طور حرف می‌زند. این یک نمونه از نگاه سلوکی، عرفانی، جهادی و حماسی به زندگی، اعضاء و جوارح خود است. آن شهید پاهایش را برای سِیر مقامات و منازل عالی انسانیّت می‌خواهد.

در هر صورت ادامه می‌دهد که به قدرت اراده‌ی آهنینم محکم باشید. از پاهایش می‌خواهد که به سرعت تصمیمات و طرح‌هایش سریع باشند؛ لذا به آنان می‌گوید: این پیکر کوچک، ولی سنگین از آرزوها و نقشه‌ها و امیدها و مسئولیّت‌ها را با سرعت به نقطه‌ی دلخواه برسانید. در این لحظات آخر عمر آبروی مرا حفظ کنید. شما سال‌های دراز به من خدمت کرده‌اید، از شما می‌خواهم که در این لحظه نیز به بهترین وجه ادا کنید. ای پاهای من سریع و توانا باشید. بعد شروع می‌کند با دستش حرف زدن.

یاد این انسان‌های بزرگ، حسّ عزّت و بزرگ‌منشی را در جامعه و دل‌های ما زنده می‌کند. امیدوارم که همه، مخصوصاً نسل جوان عزیز ما بتوانند از ارتباط با این انسان‌های بزرگ، این دل‌های دریایی، این گام‌های استوار، روحیه و استواری بگیرند، صیانت پیدا کنند و عازم میدان جهاد شوند.

هر گام، یک عمل صالح

خدای متعال در قرآن کریم این تعبیر زیبا را دارد که: «وَ لَا یَطَؤُونَ

مَوْطِئًا یَغِیظُ الْکُفَّارَ وَ لَا یَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَیْلًا إِلَّا کُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ؛[6] و در هیچ مکانی که کافران را به خشم می‌آورد قدم نمی‌گذارند و از دشمنی غنیمتی به دست نمی‌آورند، مگر اینکه به سبب آن، عمل صالحی برای آنان [در کارنامه‌شان] نوشته می‌شود». هر قدمی که برداشته بشود و محصولش غیظ و خشم دشمن باشد، دشمن را زمین‌گیر کند، برای شما عمل صالحی نوشته خواهد شد. آن چه قدمی است که دشمن را خشمگین می‌کند؟ قدمی که دشمن را زمین‌گیر می‌کند و طرح‌ها و نقشه‌های شیطانی آنان را بر باد فنا می‌دهد. در ادامه خداوند متعال می‌فرماید: «إِنَّ اللهَ لَا یُضِیعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِینَ؛ همانا خداوند پاداش نیکوکاران را تباه نمی‌سازد».

خدای متعال شهدای ما را قرین لطف و کرمش کند و از جانب ما بهترین پاداش‌ها را کرامت کند به جانبازان عزیز و سرافراز سربلند میهن اسلامی، خانواده‌های عزیز شاهد، ایثارگر و مخصوصاً خانواده‌های عزیز جانباز و جانبازانی که از پا افتادند، قطع نخاعی‌های ما، عزیزانی که پاهای عزیزشان بر روی مین رفت و قطع شد. ان‌شاءالله خداوند ما را مدیون آنها قرار ندهد.

۷. گام برداشتن به سوی خانه خدا

هفتمین گام که جزء گام‌های بهشتی محسوب می‌شود، قدم‌هایی است که به سوی خانه‌ی خدا برداشته می‌شود. حج واجبی الهی است: «لِلّهِ عَلَی النَّاسِ حِجُّ الْبَیْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَیْهِ سَبِیلًا؛[7] حج آن خانه، بر عهده‌ی مردم است؛ [البته بر] کسی که بتواند به سوی آن راه یابد». حج اساساً رفتن، قصد خانه‌ی خدا کردن و مسافر شدن و حرکت کردن است که بخشی از آن با وسیله پیموده می‌شود و قسمتی با پا. در مناسک حج، گام و پا و حرکت، نقش اساسی دارد؛ هم در

حرکت مقدّماتی که سفری است که انسان می‌رود تا خودش را به خانه‌ی خدا برساند، و هم در متن مناسک، از طواف و سعی و رفتن به عرفات و مشعر و منا؛ همه‌اش با همین پاها انجام می‌شود.

در سیره‌ی اولیاء خدا پیاده رفتن مطلوب بوده و تأکید شده است. نمونه‌ی روشن و عالی آن را در سیره‌ی امام مجتبی (عَلَیهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلام) می‌توان مشاهده کرد که نقل شده حضرت بیست بار پیاده به خانه‌ی خدا رفتند، در حالی که مرکبشان هم همراهشان بود.

ادب بندگی در این حرکت آثاری دارد که فعلاً جای بحث آن نیست؛ ولی حداقل در مناسک مختلف حج، کسانی که این امکان برایشان فراهم است و از قدرت جوانی و نیروی جسمی بهره‌مند هستند، کمتر ماشین سوار شوند و تا جایی که ممکن است، پیاده به حرم مشرف شوند.

۸. گام برداشتن برای زیارت اولیای الهی

قدم هشتم از قدم‌های بهشتی، زیارت اولیاء خدا است. آیه «فِی بُیُوتٍ أَذِنَ اللهُ أَن تُرْفَعَ وَ یُذْکَرَ فِیهَا اسْمُهُ؛[8] در خانه‌هایی که خدا رخصت داده که [قدر و منزلت] آنها رفعت یابد و نامش در آنها یاد شود». دو مصداق ویژه دارد: یک، مسجد که در آنجا به دیدار خود خدا می‌رویم. دوم، خانه‌ای که زیارتگاه پروردگار متعال است که این، رفتن به خانه‌ی ولیّ خدا است؛ چه در حیاتشان باشد و چه بعد از رحلت و شهادتشان که رفتن به مضجع تابناکشان و زیارت حرم‌های مطهّرشان باشد که آنجا محلّ نزول فرشتگان و انوار الهی و برکت و رحمت و مغفرت و آرامش است.

عزیزانی که در ایّام زیارتی حضرت علی بن موسی الرّضا (عَلَیهِ آلَافُ التَّحِیَّةِ وَ الثَّنَا) در ماه ذی القعده و در روزهای دیگر مشرّف می‌شوند، چه حسّی دارند؟ آن امام که در چنین روزهایی میلیون‌ها زائر دارد، صفا، روشنایی، آرامش، ارتباط با خدای متعال، سبکباری و مغفرت الهی را به زائران خود

هدیه می‌دهد.

دو زیارت استثنائی

در بین زیارت اولیاء خدا ـ بعد از زیارت پیامبر عظیم الشّأن که جایگاه خاصّ خودش را دارد ـ دو زیارت خیلی تأکید شده است. یکی زیارت حضرت رضا (عَلَیهِ الصَّلاةُ وَ السَّلام) که فوق‌العاده مورد تأکید است و دیگری، زیارت اباعبدالله الحسین (عَلَیهِ الصَّلاةُ وَ السَّلام) است که آثار عجیب و پاداش‌های حیرت‌انگیزی دارد.

درباره‌ی زیارت امام حسین (عَلَیهِ الصَّلاةُ وَ السَّلام)، مخصوصاً پیاده رفتن مورد تأکید اولیاء خدا است. امام صادق (صَلَواتُ اللهِ وَ سَلامُهُ عَلَیه) فرمود: «مَنْ أَتَی قَبْرَ الْحُسَیْنِ (عَلَیهِ السَّلام) مَاشِیاً کَتَبَ اللهُ لَهُ بِکُلِّ خُطْوَةٍ وَ بِکُلِّ قَدَمٍ یَرْفَعُهَا وَ یَضَعُهَا عِتْقَ رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِیلَ؛ [9] هرکس پیاده به زیارت قبر حسین (علیه السلام) رود، در برابر هر قدمی که برمی‌دارد و بر زمین می‌نهد، خداوند ثواب آزاد کردن بنده‌ای از فرزندان اسماعیل را به او می‌دهد».

البتّه سواره هم پاداش خودش را دارد؛ ولی اگر پیاده به زیارت رود، خدای متعال با هر قدمی که برمی‌دارد، پاداش آزاد کردن یکی از فرزندان حضرت اسماعیل (عَلَیهِ السَّلام) را که در اسارت باشد، کرامت می‌کند.

علاوه بر این روایت، روایات فراوانی درباره ثواب زیارت امام حسین (علیه السلام) وارد شده است. مثلاً کسی که مشرف می‌شود، در فرات غسل کند، بعد به سمت حرم مطهّر حرکت کند، امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «لَمْ یَرْفَعْ قَدَماً وَ لَمْ یَضَعْ قَدَماً الّا کَتَبَ اللهُ لَهُ حَجَّةً وَ عُمْرَه؛ [10] قدمی را برنمی‌دارد و نمی‌گذارد، مگر اینکه خدای متعال برای او حجّ و عمره‌ای می‌نویسد».

امیدوارم خدای متعال توفیق زیارت اربعین را کرامت کند. همایش بزرگ و عظیمی که شیعیان دارند و انشاءالله امسال هم با آرامش خاطر و امنیّت برگزار شود و عزیزان بتوانند آن کار بزرگ را به سلامت و عافیت انجام دهند. خدای متعال را قسم می‌دهیم به حقّ خود سیّدالشّهدا، زیارت عارفانه و عاشقانه‌ی آن حریم عرشی و کبریایی را فراوان و فراوان در عمر ما مقدّر بفرماید؛ انشاءالله.

۹. زیارت مؤمن

از دیگر گام‌های بهشتی، رفتن به دیدار مؤمنین است.

رفتن به تشییع جنازه‌ی مؤمن نیز از جمله مواردی است که آثار و برکات فوق‌العاده‌ای دارد.

همراهی با انسان مظلوم برای گرفتن حقّش و یاری او نیز از دیگر موارد گام‌های بهشتی است.

نکته‌ی آخر اینکه خداوند تبارک و تعالی در قرآن کریم از ما خواسته است که راه رفتن ما، فروتنانه، متعادل، با نشاط و آمیخته با حیا باشد. [11] امیدوارم از چنین ادبی در راه رفتن بهره‌مند باشیم؛ انشاءالله الرّحمن.

■ ■ ■

منابع و مآخذ:

۱. انبیاء: ۱۰۵.
۲. رعد: ۲۱.
۳. شیخ مفید، امالی، ص۱۱.
۴. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج۵۸، ص۷۸.
۵. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج۷۱، ص۸۹.
۶. توبه: ۱۲۰.
۷. آل عمران: ۹۷.
۸. نور: ۳۶.
۹. ابن قولویه، کامل الزیارات، ص۱۳۴.
۱۰. ابن قولویه، کامل الزیارات، ص ۳۴۵.
۱۱. «وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّکَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ کُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ؛ و از مردم [به نخوت] رُخ برمتاب، و در زمین خرامان راه مرو که خدا خودپسند لافزن را دوست نمی‌دارد». لقمان: ۱۸. «وَلَا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّکَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا؛ و در [روی] زمین به نخوت گام برمدار؛ چراکه هرگز زمین را نمی‌توانی شکافت و در بلندی به کوه‌ها نمی‌توانی رسید». اسراء: ۳۷.

افـــق ها؛ درنگی بر مسئله تعلیم و تربیت

OfoghHa.ir سامانه پیامکی: ۳۰۰۰۴۸۵۹۵۹

شنبه ها، ساعت ۱۹

بازپخش دوشنبه ها، ساعت ۱۲

از شبکه قرآن و معارف سیما/برنامه یاد خدا